

دلایل تنش در قره‌باغ / مشکلات منجمد؛ میراث شوم شوروی

برخی از دلایل حملات اخیر ارمنستان به مناطق مختلف مرزی قره‌باغ عبارتست از انحراف افکار عمومی مردم ارمنستان از مشکلات سیاسی و اقتصادی، جبران روحیه شکست در جنگ 2016 میلادی و کشاندن روسیه به صحنه جنگ.

آران نیوز: چندین روز پس از بالا گرفتن تنش ها در منطقه ی قره باغ بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان، بررسی دلایل این اتفاقات می تواند گره های مختلفی از وضعیت منطقه بگشاید. اخبار مختلف از افزایش بودجه ی نظامی باکو در سال های گذشته خبر داده و حتی در جریان جنگ نیز اخبار جدیدی از افزایش بودجه ی نظامی جمهوری آذربایجان منتشر شد. در این بین ارمنستان تلاش کرد تا یک جنگ توطئه آمیز و احتمالا با مشارکت کشور ثالث علیه باکو راه اندازی کند.

ارتش ارمنستان با سلاح های سنگین منطقه تووز واقع در شمال غربی جمهوری آذربایجان و هم مرز با ارمنستان و گرجستان حمله ور شده و افکار عمومی را متوجه خود کرد. این حملات در 12 ژوئیه آغاز و در 15 ژوئیه شدت حملات کاهش یافت و هر دو طرف تلفات سنگینی را متحمل شدند و جمهوری آذربایجان برای اولین بار یک ژنرال خود را از دست داد. الهام علی اف رئیس جمهور آذربایجان یک روز بعد از حملات ارمنستان، ابتدا با شورای امنیت ملی و سپس هیئت وزرا جلسه تشکیل داد و درباره حملات ارمنستان پیام هایی صادر کرد.

رفتار کشورها و سازمان ها در بحران اخیر قره باغ

در بین کشورهای منطقه، اردوغان رئیس جمهور و مولود چاووش اوغلو وزیر خارجه ترکیه حملات ارمنستان را محکوم و تاکید کردند: که دولت اشغالگر ارمنستان باید حقوق بین المللی را رعایت و اراضی اشغالی آذربایجان را ترک کند. همچنین گفته شد: ترکیه از هر نوع اقدام جمهوری آذربایجان برای آزادسازی مناطق اشغالی توسط ارمنستان حمایت خواهد کرد. جمهوری اسلامی ایران با ابراز تاسف از شروع درگیری ها، طرفین را به برقراری آتش بس فرا خواند. وزیر خارجه ایران در گفتگوی تلفنی با وزیر امور خارجه آذربایجان بر احیا، تامین و حفظ تمامیت ارضی آذربایجان تاکید کرد.

روسیه، ارمنستان و آذربایجان را به برقراری آتش بس فرا خواند و آماده میانجیگری برای برقراری آتش بس شد. آمریکا، انگلیس و سایر کشورهای غربی نیز طرفین را به اعتدال فراخواندند. پاکستان حملات ارمنستان را بشدت محکوم کرد. اوکراین و مولداوی نیز طرفین را به اعتدال فرا خواند و بر تمامیت ارضی آذربایجان تاکید کردند. شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز از ارمنستان درخواست کرد که به اشغال اراضی آذربایجان پایان دهد و طبق قطعنامه های 822، 853، 884 شورای امنیت مسئله تمامیت ارضی تامین شود. اوکراین نیز سفیر ارمنستان را فراخواند و ناخشنودی و نگرانی خود را اعلام کرد.

سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا، سازمان امنیت و همکاری اروپا، ناتو و سازمان پیمان امنیت دسته جمعی نیز نقض آتش بس محکوم و ناخشنودی خود را از آغاز جنگ اعلام کردند. سازمان پیمان امنیت دسته جمعی برخلاف انتظار ارمنستان از ایروان حمایت نکرد. سازمان همکاری اسلامی نیز حملات ارمنستان را محکوم و از آذربایجان حمایت کرد.

دلایل آغاز درگیری

درباره آغاز درگیری در مرزهای جمهوری آذربایجان و ارمنستان نظریات مختلفی مطرح شده است. اما با توجه به تاریخچه اختلافات، اعلام آتش بس و مذاکرات صلح، آغاز درگیری غیر منتظره نبود. در مرحله اول جنگ، گروه تروریستی مجرب ASALA از حمایت نظامی، اقتصادی و دیپلماتیک قدرت های بیگانه و ارمنستان برخوردار بود. ارمنستان با حمایت قدرت های خارجی بیست درصد اراضی جمهوری آذربایجان را اشغال کرد. شورای امنیت سازمان ملل متحد و سایر نهادهای بین المللی، اشغال سرزمین های آذربایجان را محکوم و از ارمنستان درخواست کردند که بدون قید و شرط از مناطق اشغالی عقب نشینی کند. اما ارمنستان هم قطعنامه های شورای امنیت و هم قرارداد آتش بس مه 1994 را پایمال کرد و هرگز در جبهه ها آتش بس اجرا نشد. ارمنستان معتقد است که با ادامه عملیات اشغال گسترده و آغاز حملات جدید علیه آذربایجان، می تواند با حمایت نظامی روسیه از عملیات گسترده جمهوری آذربایجان برای آزاد سازی سرزمین های خود پیشگیری کند.

مشکلات منجمد؛ میراث شوم شوروی

همه قدرت های مهم منطقه در راستای منافع خود و اعمال نفوذ در روند مشکلات از عدم حل مسئله حمایت می کنند و از طریق ادامه روند اشغال می خواهند که قدرت چانه زنی خود را افزایش دهند. به همین دلیل مسئله اشغال سرزمین های آذربایجان و به عبارت دیگر منطقه قره باغ، مانند سایر مشکلات جغرافیای شوروی، منجمد و بدون حل به بایگانی سپرده شده است. اما حمله روسیه در اگوست 2008 میلادی به گرجستان، نشان داد که مشکلات و چالش ها منجمد نشده و به منبع خطر بسیار تبدیل شده است. روسیه در دوم نوامبر 2008 میلادی بین ایروان و باکو میانجی گری کرد و در کاخ Mein Dorf در حومه مسکو قرارداد آتش بس امضا شد. انتظار می رفت که قرارداد آتش بس تضمین شود. زیرا برای اولین بار روسیه نیز قرارداد آتش بس و حل مسئله به صورت صلح آمیز را امضا و تضمین کرده بود. اما در سال های اخیر آتش بس نقض و تعداد زیادی از مردم و نیروهای نظامی طرفین کشته شده اند. ادامه ی مذاکرات مقامات دو کشور در ژوئن 2010، در اوت 2014، در نوامبر 2014 و در دسامبر 2015 میلادی و نقض مکرر آتش بس در مناطق جنگی، نشان داد سناریوهای جنگ همچنان چیره بر منطقه هستند.

در ماه آوریل 2016 میلادی گسترده ترین جنگ بعد از درگیری های 1992 به وقوع پیوست. جمهوری آذربایجان در آن جنگ، به نیروهای ارمنستان تلفات زیادی وارد و بخشی از اراضی اشغالی را آزاد کرد و برای اولین بار به روحیه برتری دست یافت. اما پیروزی آذربایجان حامیان ارمنستان را ناراحت کرد.

برخی از کارشناسان معتقدند یکی از دلایل حملات اخیر ارمنستان به مناطق مختلف مرزی، انحراف افکار عمومی مردم ارمنستان از مشکلات سیاسی و اقتصادی، جبران روحیه شکست در جنگ 2016 میلادی، کشاندن روسیه به صحنه جنگ به نفع خود و تغییر دیدگاه ارمنه نسبت به پاشینیان در مورد بی توجهی به قره باغ بوده است.

بطور سنتی در جامعه جمهوری آذربایجان این گمان وجود دارد که ترکیه حامی جمهوری آذربایجان بوده و در مقاطع مختلف سعی در کمک به باکو داشته است. روسیه منافع طولانی مدت در حل نشدن موضوع قره باغ برای ادامه ی حضور در منطقه دارد و جمهوری اسلامی ایران در دو راهی کمک به جمهوری آذربایجان و ارمنستان قرار دارد.

هرچند این نگاه سنتی در مورد ترکیه و ایران بطور جدی قابل نقد است ولی باید توجه داشت که بحران در قفقاز، پای قدرت های فرامنطقه ای را دیر یا زود به این منطقه باز خواهد کرد. در بحران اخیر نیز نقش رژیم صهیونیستی بطور جدی قابل بررسی بود و در این میان قدرت هایی که عدم حل مسئله قره باغ را با حفظ وضعیت "نه جنگ و نه صلح" مطابق با منافع خود می پنداشتند و از حل مسئله قره باغ خودداری می کردند، اکنون حفظ همان شرایط، مناسب و تامین کننده منافع آنها نخواهد بود.

جنگ گسترده در قفقاز به نفع قدرت ها و کشورهای فرامنطقه ای بوده و سه کشور قدرتمند منطقه شامل ایران، ترکیه و روسیه باید با توجه به این واقعیات، قدم های جدی برای حل مسئله قره باغ بردارند.

